

Överenskommelse om kontroll av samordnad provtagning av tappvatten (SPAT)

Bakgrund

Norrvatten är ett kommunalförbund som består av fjorton medlemskommuner som driver Görvålverket i Järfälla kommun. Medlemskommunerna är Danderyd, Järfälla, Knivsta, Norrtälje, Sigtuna, Sollentuna, Solna, Sundbyberg, Täby, Upplands-Bro, Upplands Väsby, Vallentuna, Vaxholm och Österåker.

Dricksvattnet som produceras i Görvålverket distribueras till kommunerna via ett huvudledningsnät som är cirka 33 mil långt. Dricksvattnet distribueras vidare till slutkonsument i lokala ledningsnät som respektive kommun ansvarar för. Eftersom dricksvattnet håller en jämn kvalitet i hela ledningsnätet betraktas det som ett vattenförsörjningsområde. Provtagningen samordnas av Norrvatten.

Sedan 1984-07-11 har det funnits en överenskommelse, samordnad provtagning av tappvatten (SPAT), mellan Norrvattens medlemskommuner.

Överenskommelsen innebär en samordning av kontrollen av dricksvattnet. SPAT är även ett forum för Norrvatten, medlemskommunerna och deras entreprenörer, att kunna diskutera angelägna frågor.

När en ny kommun ansluts till kommunalförbundet Norrvatten kan den upptas som medlem i SPAT när den kommunens nämnd, som fullgör uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet, godkänt denna överenskommelse. Kommunala anläggningar som nyttjar en annan vattentäkt omfattas inte av överenskommelsen

Samarbetsformer

Samarbeten inom SPAT inkluderar Norrvatten, kommunala kontrollmyndigheter, kommunala VA-enheter och VA-bolag. Även entreprenörer som är upphandlade för att sköta driften av VA-anläggningar inkluderas.

Regelbundna möten hålls inom SPAT för att diskutera och informera varandra om aktuella frågor. Järfälla kommun ansvarar för att mötena genomförs. Värdskapet roterar mellan de olika medlemskommunerna. Bilaga 2 mötesformer, definierar ansvarsfördelningen samt har ett schema för värdskap.

Ansvarsfördelning

Järfällas kontrollmyndighet har kontrollansvar för Görvålverket och Norrvattens distributionsnät.

Norrvattens distributionsnät som går i annan kommun kontrolleras också av Järfälla. Högreservoarer och tryckstegringar utan beredning kontrolleras av Järfälla som en del av Norrvattens distributionsnät. Tryckstegringar med egen beredning räknas som vattenverk och kontrolleras av den kommun där tryckstegringen finns. Utöver dessa har respektive kontrollmyndighet också kontrollansvar för sin kommuns distributionsnät. Kontrollansvaret för Norrvattens reservvattenverk ligger också på respektive kommun.

Provtagning

Alla kommuner som får dricksvatten från Norrvatten räknas som ett distributionsområde. Kommunernas provpunkter är fördelade utifrån vattenförbrukning och risk för kvalitetsförändringar.

Det innebär att medlemskommunerna i distributionsnätets yttre delar har fått proportionellt fler provpunkter. Det är kontrollmyndigheterna i respektive kommun som fastställer provpunkterna i VA-huvudmannens undersökningsprogram. Se bilaga 1 för fördelning av undersökningsfrekvens och antalet provpunkter i respektive kommun.

Bilagor

1. Analysfrekvens och analysomfattning inom SPAT.
2. Mötesformer
3. Reservvattenverk

SPAT-överenskommelse mellan Järfälla kommun och Österåkers kommun

- 1) Den nämnd i Järfälla kommun som fullgör uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet, i fortsättningen kallad Järfälla kommun, har samordningsansvar för SPAT.
 - a) Järfälla kommun har ett samordningsansvar för att SPAT-möten hålls regelbundet enligt Bilaga 2, Mötesformer.
 - b) Järfälla kommun ansvarar för kontroll av helheten av kvalitén i Norrvattens distributionsnät inom Norrvattens medlemskommuner. I kontrollen ingår insamlande av statistik, drifhändelser och avvikelser. Järfälla kommun förmedlar kontrollrapport efter förfrågan, och sammanfattning av gjorda kontroller görs på SPAT-möte.
 - c) För att på ett effektivt sätt kunna utföra kontroll av Norrvattens huvudledningsnät är Järfälla kommun och Österåkers kommun överens om att miljöchefen i Järfälla kommun med stöd av Kommunallagen (2017:725) 9 kap 37§ får besluta om åtgärdskrav riktat mot verksamhetsutövaren Norrvatten, enligt Livsmedelslagen 2006:804 på Österåkers kommuns vägnar.
För att detta ska gälla måste Österåkers kommun fatta ett särskilt beslut om att delegera beslutanderätten enligt ovan.
 - d) Respektive kommun kan besluta om åtgärdskrav riktade mot Norrvatten när det gäller Norrvattens reservvattentäkt, reservvattenverk och tryckstegringar med stadigvarande beredning i den kommunen.
- 2) Norrvattens laboratorium samordnar den lagstadgade kontrollen av kvaliteten på dricksvattnet hos samtliga kommuners ledningsnät såsom provtagning, analys och utlåtande. Norrvattens laboratorium delger respektive kommun analysresultaten.
- 3) När vattenanalyser utförs av annat laboratorium, ansvarar respektive VA-huvudman för att de tillgängliggörs Norrvatten. Det gör att Norrvatten kan ha en helhetsbild över allt vatten de producerar och distribuerar.
- 4) Överenskommelsen gäller tillsvidare. En översyn av överenskommelsen bör ske i samband med SPAT-möten vart sjätte år eller i samband med att gällande lagstiftning ändras. Ändring av bilagorna 1-3 kan ske utan nämndbeslut. Vid förändringar i överenskommelsen eller tillhörande bilagor distribueras aktuell version till berörda.
- 5) Uppsägning ska riktas till den nämnd som fullgör uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet i Järfälla kommun tre månader innan uppsägningen träder i kraft.

Godkänns av kontrollmyndigheten

För Järfälla kommun

.....

Datum

.....

George Hannouch, ordförande miljö- och bygglovsnämnden

För Österåkers kommun

.....

Datum

.....

.....

Isa Wiman, ordförande miljö- och hälsoskyddsnämnden

BILAGA 1. Analysfrekvens och analysomfattning inom SPAT

En helhetssyn för Norrvattens distributionsområde

Norrvatten har en jämn kvalitet på utgående dricksvatten och vattenkvaliteten ändras inte nämnvärt fram till respektive kommun. De förändringar som sker är mer kopplade till hur de lokala näten ser ut inom kommunen mer än mellan kommunerna. Då det råder, i princip, liknande förhållanden för samtliga kommuner innebär det att hela Norrvattens distributionsområde ses som ett enda distributionsområde. Ett synsätt som delas av Livsmedelsverket sedan SPAT-samarbetets början.

Vattnet kontrolleras från sjön Mälaren, genom processen och vattnets väg genom distributionsnätet fram till konsumenterna. Norrvatten utför kontroll på råvatten och på utgående dricksvatten, vatten från reningsprocessen, pumpstationer (tryckstegringsstationer), vattentorn, och hos användare. Reservvattenverk kontrolleras också.

Varje enskild kommuns tillsynsmyndighet fastställer undersökningsprogram med ett antal provtagningspunkter. De kommuner som önskar fler provpunkter än vad de har tilldelats har möjlighet att kontakta Norrvatten. Till skillnad från det antal provtagningspunkter som tilldelats enligt SPAT-överenskommelsen, debiteras analyser från extra provpunkter.

Norrvatten upprättar årligen provtagningsprogram enligt SPAT-överenskommelsen. Helhetssynen förstärks genom att ett och samma laboratorium analyserar och ger utlåtande på samtliga vattenprov inom distributionsområdet. Norrvatten anlitar ett externt företag för genomförandet av vattenprovtagningen inom distributionsområdet. Krav ställs på att provtagare har erforderlig utbildning i dricksvattenprovtagning och att provtagningen utförs enligt provtagningsstandard. I det fall en kommun tar prover för egenkontroll t.ex. vid klagomål, och om analyserna utförs på annat laboratorium ska kopia på analysrapporterna skickas till Norrvatten för kännedom.

Provtagning och analys

I varje kommun finns mellan 8 och 17 punkter som provtas en gång per kvartal, d.v.s. fyra gånger per år. Tabell 1 redovisar antalet fastställda provtagningspunkter inom Norrvattens distributionsområde.

Tabell 1 Tabell 1 Antalet provtagningspunkter inom respektive kommun* alternativt område

Kommun	Antal provpunktsadresser
Danderyd	12
Järfälla	16
Knivsta	8
Sigtuna	12
Sollentuna	17
Solna	17
Sundbyberg	14
Täby	16
Upplands-Bro	8
Upplands Väsby	10
Vallentuna	9
Vaxholm	8
Österåker	10

*Norrälje kommun har upphandlat egen provtagning.

Antal punkter per kommun har tillkommit genom att hänsyn tagits till mängd försålt vatten men justerats genom att glesbefolkade kommuner behövt mer kontroll p.g.a. att vattenomsättningen eventuellt är lägre. Antal provpunkter per kommun kan komma att revideras vid behov. Provtagningspunkternas placering bestäms av VA-huvudman och fastställs av respektive kontrollmyndighet.

Vid önskemål om att justera provtagningspunkterna inom en kommun informerar VA- huvudmannen Norrvattens laboratorium om detta och förändringen implementeras hos Norrvatten. I samband med justeringsönskemål säkerställer VA- huvudmannen förankring hos kontrollmyndigheten. Inför varje nytt kalenderår förmedlar Norrvatten ett uppdaterat provtagningschema till samtliga medlemskommuner.

Norrvatten producerar ca 140 000 m³ dricksvatten/dygn (medelvärde över ett år) vilket enligt dricksvattenföreskrifterna¹ bilaga 3 avsnitt B (Minimifrekvens för undersökningar) skulle innebära 424 undersökningar av provgrupp A och 18 undersökningar av provgrupp B inom distributionsområdet. Provtagnings- och analysomfattningen har justerats vilket framgår av redogörelsen i tabell 2.

Tabell 2: Provtagnings- och analysomfattning enligt dricksvattenföreskrifterna och enligt SPAT-överenskommelsen.

Hos användare	Enligt dricksvattenföreskrifterna	Enligt SPAT
Provgrupp A:1*	424	318
Provgrupp A:2*	-	318
Totalt provgrupp A	424	636
Provgrupp B:1*	18	2
Provgrupp B:2*	-	7
Provgrupp B:3*	-	9
Totalt provgrupp B	18	18

* Se förklaring i tabell 3 Ordlista, ligger sist i Bilaga 1.

Krav på undersökning av provgrupp B gäller endast hos användare men Norrvatten har sedan en tid tillbaka gjort dessa undersökningar även på råvatten och utgående dricksvatten inom Norrvattens egenkontrollprogram. Undersökning av provgrupp

B görs på råvatten och utgående dricksvatten samma dag som prover tas hos användare.

Kommunernas undersökningsprogram består av undersökning av provgrupp A och provgrupp B hos användare. Provtagningsplatserna för undersökning av provgrupp B väljs ut från de ordinarie egenkontrollpunkterna och laboratoriet tillser att proverna distribueras inom försörjningsområdet så att alla kommuner får en fullständig analys med regelbundenhet. Analysrapporter från provgrupp B:1 finns på Norrvattens hemsida, www.norrvatten.se.

Utöver de parametrar med gränsvärden enligt LIVSFS 2022:12 har EU-kommissionen upprättat en bevakningslista där ämnen kommer läggas till som behöver bevakas i råvattnet.

Ökning av antalet analysparametrar eller utökning av undersökningsfrekvens

Ytterligare undersökningar kan behöva tillkomma om ny information framkommer som visar på att ”nya” ämnen skulle kunna finnas i råvattentäkten. Om det vid vattenmyndigheternas riskbedömning av tillrinningsområdet har påträffats ämnen som överskrider de riktvärden som framgår av den så kallade bevakningslistan¹ ska dessa ytterligare undersökas för att säkerställa att dricksvattnet är hälsosamt och rent.

Vartannat år gör Norrvatten en så kallad screening av råvattnet när alla ämnen på Kemikalieinspektionens PRIO-lista analyseras.

En gång per år gör laboratoriet en medelvärdestabell över analysresultat från prover tagna hos användare, som publiceras på hemsidan www.norrvatten.se. Alla kan därmed kontrollera halterna i förhållande till gränsvärdena.

Provtagning

Provtagning hos användare görs alltid på kallvatten. Vid provtagning tas prov ut efter att provtagaren har spolat till jämn temperatur. När undersökning av provgrupp B (B:1, B:2 och B:3) ska göras tas först ett prov på en liter helt utan spolning med det vatten som stått i kranen för att få ett värde på de tre metallerna nickel, koppar och bly. Därefter tas prov efter spolning till jämn temperatur som vanligt för övriga parametrar.

Vid klagomålsprovtagning tas prov på ospolat vatten, dock ska det som stått i själva kranen spolas ut, för både mikrobiologisk undersökning och kemisk/fysikalisk undersökning. Därefter spolas till jämn temperatur och ytterligare ett prov för både mikrobiologisk och kemisk/fysikalisk undersökning tas.

Kommunalförbundet Norrvattens laboratorium

Norrvattens laboratorium är SWEDAC-ackrediterat enligt SS-EN ISO/IEC 17025. Ackreditering krävs för att få utföra analys av dricksvatten enligt dricksvattenföreskrifterna. Laboratoriet tillhör utvecklings- och kvalitetsavdelningen och är fristående från övriga avdelningar såsom produktion och distribution för att vara fria från påverkan som skulle kunna ha en negativ effekt på kvaliteten på laboratoriets arbete.

Laboratoriet utför kemiska och mikrobiologiska analyser på dricksvatten och sötvatten. En del specialanalyser, som laboratoriet inte själva analyserar, skickas vidare till externa laboratorier. Laboratoriet utför all egenkontroll och driftskontroll för Norrvattens produktions- och distributionsavdelning. Statistik på utgående dricksvatten skickas årligen till Livsmedelsverket.

Tabell 3: Ordlista

Egenkontroll	Fastställd provtagnings- och analysomfattning samt provtagningspunkter enligt SPAT-överenskommelsen.
Kontroll	Norrvattens interna driftkontroll för kontroll och styrning av dricksvattentillverkningen.
Provgrupp A:1	Undersökning av provgrupp A enligt dricksvattenföreskrifterna. Cirka 300 prover/år.
Provgrupp A:2	Parametrar som ligger på mindre än 20% av gränsvärdet har exkluderats från provgrupp A, vilket omfattar ammonium och nitrit. Cirka 300 prover/år.
Provgrupp B:1	Utförs 2 gånger/år. Inkluderar samtliga parametrar enligt dricksvattenföreskrifterna.
Provgrupp B:2	Utförs 7 gånger/år. Inkluderar parametrar enligt provgrupp B:1 inklusive, undantaget gruppen bekämpningsmedel som har exkluderats. Inget av de 57 bekämpningsmedel som analyseras har påvisats någon gång mellan åren 2018 och 2022, varken i råvatten, utgående dricksvatten eller hos användare.
Provgrupp B:3	Utförs 9 gånger/år. Inkluderar de parametrar som ingår i provgrupp B som Norrvatten kan analysera på det egna laboratoriet samt de metaller som ska analyseras i ospolade prover och de parametrar som tillkommit som krav i LIVSFS 2022:12. De exkluderade parametrarna ligger på <10 % av gränsvärdet med undantag för PFAS som istället kompenseras med analyser i utgående dricksvatten 9 gånger/år.
<i>Förtydligande; inga mikrobiologiska parametrar reduceras, d.v.s. drygt 600 mikrobiologiska undersökningar inom provgrupp A och 18 stycken inom provgrupp B genomförs per år.</i>	

Vattenanalyser som utförs av annat laboratorium ansvarar respektive VA-huvudman för att de tillgängliggörs Norrvatten.

BILAGA 2. Mötesformer

SPAT-möten

Inom SPAT hålls regelbundna möten för att diskutera och informera varandra om aktuella frågor. Möten hålls två gånger per år – ett på våren och ett på hösten. Som standard bör det vara en heldag och en halvdag per år, men beroende på behov kan det bli aktuellt med två halvdagar eller två heldagar istället.

Mötena kan vara antingen fysiska eller digitala. De anordnas gemensamt av Järfälla kommuns kontrollmyndighet (fortsättningsvis kallat Järfälla) och i tur och ordning en av de andra medlemskommunerna. Samtliga kommunala kontrollmyndigheter, kommunala VA-enheter och VA-bolag bjuds in, även entreprenörer som är upphandlade för att sköta driften av VA-anläggningen inkluderas.

Järfällas ansvar

Järfälla kommuns kontrollmyndighet ansvarar för att mötena genomförs. Övriga kommuner/kommunförbund/Swedavia turas om att agera värdkommun.

Järfälla ansvarar för att se till att värdkommunen lägger upp minnesanteckningar och presentationer på Livsteck.net och att dessa också skickas ut till e-postlistan.

Järfälla sköter kontakten med Norrvatten och ger värdkommunen råd vad gäller dagordningen för mötet.

Värdkommunens ansvar

Värdkommunen ansvarar för att ordna med samlingslokal eller digital plattform, sekreterare och vid behov fika. Det är värdkommunen som skickar ut inbjudan och som leder mötet.

Värdkommunen skickar i god tid ut inbjudan till de officiella brevlådorna samt de som deltog vid föregående möte. Övriga kommuner uppmanas att bidra med punkter att ta upp på mötet. Inkomna förslag diskuteras med Järfälla, och värdkommunen sammanställer sedan en färdig dagordning. Ungefär två-tre veckor innan mötet bör den färdiga dagordningen skickas ut.

Efter mötet renskriver värdkommunens sekreterare minnesanteckningar och lägger dem i arbetsrummet på livsteck.net. Sekreteraren ser till att de som hållit i presentationer delar med sig av eventuellt presentationsmaterial för att sedan även lägga upp detta på livsteck.net.

Minnesanteckningar och presentationer ska också skickas ut via e-post till alla officiella brevlådor samt de som deltagit vid mötet. Respektive kommun ansvarar för att de i kommunen som inte deltagit på mötet får informationen.

E-postlistan ska bestå av alla officiella e-postlådor till alla deltagande organisationer. Utöver det lägger mötessekreteraren till e-postadresserna till de som deltagit vid senaste mötet. En deltagarlista (utdrag av excelark) skickas runt vid varje möte där det finns möjlighet att lägga till eller ändra på e-postadresserna. Uppdaterad lista läggs i arbetsrummet på Livsteck.net.

Förslag på dagordning:

- Värdkommun hälsar välkommen
- Presentationsrunda
- Information från värdkommun
- Järfälla informera om kontroller
- Information från Norrvattens laboratorium (på vårmötet sammanfattning av året som gått.
- Föreläsare, presentationer (är mötet heldag finns tid för t.ex. externt inbjudna gäster eller studiebesök)
- Gruppdiskussioner (VA-huvudmannen och kontrollmyndigheten var för sig)
- Sammanfattning av gruppdiskussioner
- Tid och plats för nästa möte
- Gruppen för grundvattenverk träffas och planerar kommande kontroller.

Lista över ansvarig värdkommun på kommande SPAT-möten

Värdskap	
Danderyd	2027
Knivsta	2027
Norrtälje	2028
Sigtuna – Swedavia	2028
Sollentuna	2029
Solna	2023 höst, 2029
SRMH (Täby, Vaxholm, Norrtälje)	2024
Sundbyberg	2024
Upplands Väsby	2025
Upplands-Bro	2025
Vallentuna	2026
Österåker	2026

SPAT-gruppen på Livstecknet

Livstecknet är ett forum för kontrollmyndigheterna som finns på Livsmedelsverkets hemsida. Till Livsteck.net har bara kontrollmyndigheter tillgång och det krävs att man får inloggningsuppgifter från Livsmedelsverket. Där finns ett arbetsrum som heter SPAT – Norrvattens medlemskommuner. För att kunna lägga till information i arbetsrummet krävs medlemskap.

Kundkontaktmöten

Norrvattens laboratorium bjuder årligen in varje kommuns VA-huvudman samt kontrollmyndighet till kundkontaktmöten. På kundkontaktmöten diskuteras provtagningspunkterna och dricksvattenkvaliteten.

CoSafe

Cosafe är ett system Norrvatten använder för att snabbt nå ut med kris- och störningsinformation till kontaktpersoner i våra kommuner. Det kan skicka ut information via sms, epost och röstuppringning. De allra flesta i kommunerna är endast mottagare av information (kan inte logga in i systemet).

Varje kommun/organisation har en organisationsansvarig för Cosafe, vanligen VA-chefen, som ansvarar för att kommunens kontaktlistor är uppdaterade. Varje kommun kan ha valfritt antal mottagare av larmmeddelanden från Norrvatten. Det är dock viktigt att de som är mottagare känner till att de finns med på mottagarlistan. Om nya kontakter ska läggas till är det i första hand den organisationsansvariga som meddelar Norrvatten.

Medlemskommunerna, Roslagsvatten, SRMH och Swedavia erbjuds två användare per organisation. Användare kan logga in i CoSafe och kommunicera med Norrvattens krisledning och övriga medlemskommuner i inloggat läge. Det inloggade läget kommer i första hand att användas vid långvarig kris eller incident.

BILAGA 3. Reservvattenverk

Beskrivning av verken

Norrvatten har reservvattentäkter i fem kommuner, samtliga är grundvattentäkter. Reservvattnet provtas regelbundet och kan vid behov släppas direkt ut på nätet. Vissa av reservvattenverken (nedan kallade vattenverk) har en enklare beredning. Reservvattnet är hårdare än det vatten som i vanliga fall distribueras från Görvälnverket. De vattenverk som regelbundet levererat vatten till konsument de senaste fem åren är registrerade, medan de övriga registreras vid eventuell driftsättning.

Lista på reservvattenverken, de kommuner som har kontrollansvar samt om de är registrerade eller ej

Kommun	Grundvattenverk	Registrerade
Sigtuna	Märsta	Ja
Norrtälje	Finsta/Kilen	Ja
Norrtälje	Väster Syninge	Ja
Sollentuna	Rotsunda	Nej
Solna	Ulriksdal	Nej
Upplands Väsby	Hammarby	Nej

Kontrollansvar och administration

Kontrollansvaret ligger hos den kommun där vattenverket är placerat. Vattenverk ska bara vara registrerade vid distribution av dricksvatten. I kontrollen ingår platsbesök vid vattenverket, fastställande av undersökningsprogram och kontroll av vattenkvalitet, fastställande och kontroll av faroanalys, granskning av övrig relevant dokumentation. Delar av kontrollen kan på grund av sekretess behöva bedrivas från Görvälnverket.

Registrerade vattenverk ska vara riskklassade och därigenom tilldelade en kontrollfrekvens enligt Livsmedelsverkets föreskrifter och Livsmedelsverkets riskklassningsmodell. I kontrollen av vattenverken ingår ledningen som går från vattenverket till Norrvattens distributionsnät. Där tar Järfälla kommun över ansvaret.

I beslutet om undersökningsprogram ska undersökningsfrekvensen när verket är i drift framgå. Det ska även framgå hur många och vilka undersökningar som ska göras när vattenverket inte distribuerar dricksvatten. Vattenverkets faroanalys ska omfatta faror som är aktuella både när verket distribuerar dricksvatten och när ingen distribution sker.

Information när verken tas i drift

Norrvatten ska informera både kontrollmyndigheterna och berörd allmänhet när ett vattenverk tas i drift. Kontrollmyndigheterna informeras via relevant kommunikationssystem.

Kontroll av reservvattenverk

Planerade kontrollbesök är lämpligt att göra när vattenverket inte är i drift, alternativt när det har tagits i drift under kontrollerade former. Att göra platsbesök i en krissituation bör undvikas så att teknikerna kan sköta sitt jobb.

Kontroll kan utföras utan att vattenverket besöks. Exempelvis kontroll av vattenkvalitet, att undersökningsprogrammet följs, faroanalys och annan dokumentation.

Samarbetsformer

Det finns en arbetsgrupp för vattenverken. Vid något av årets två SPAT-möten samlas gruppen för att planera framtida kontroller. Det är bra att så långt som möjligt samordna vilket år kontroller ska göras samt vad som ska vara fokus vid kontrollerna. Det är ett bra tillfälle att gå igenom vilka projekt som är aktuella att delta i samt olika samsynsfrågor.